

บทที่ 2

สภาพการทางการเมือง สมัยรัฐบาลเปรม 1 ถึงรัฐบาลเปรม 5

(2523 - 2530)

นับตั้งแต่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2523 สืบต่อจากพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งขอลาออกกลางสภาจนถึงปัจจุบัน (ปี 2530) พลเอกเปรมเป็นผู้สามารถจัดตั้งรัฐบาลมาถึง 5 ชุด ติดต่อกันโดยมีพรรคการเมืองหลายพรรคได้ให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน นอกเหนือไปจากการสนับสนุนของสมาชิกวุฒิสภาอย่างท่วมท้น ทั้งๆ ที่พลเอกเปรม มิได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลยแม้สักครั้งเดียว

หากพิจารณาถึงองค์ประกอบสำคัญ ต่างๆ ที่ส่งผลให้ พลเอกเปรม มีอำนาจสืบเนื่องกันมานานถึง 7 ปี ในฐานะนายกรัฐมนตรีนั้นจะเห็นได้ว่า สถาบันทางการเมืองที่สำคัญทั้ง 3 สถาบัน อันได้แก่ สถาบันพรรคการเมือง สถาบันทหาร และสถาบันรัฐสภา ล้วนมีส่วนในการกำหนดการดำรงอยู่ของพลเอกเปรม ด้วยกันทั้งสิ้น กล่าวคือ ในส่วนของสถาบันพรรคการเมืองตลอดระยะเวลา 7 ปี ของรัฐบาลเปรม พรรคการเมืองยังมีความอ่อนแอและมุ่งแต่จะเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสม ในส่วนของสถาบันทหารสถาบันนี้ก็กลับมีความเข้มแข็งและเป็นฐานสนับสนุนพลเอกเปรม มาโดยตลอด และในส่วนของสถาบันรัฐสภาที่มีรากฐานมาจากสถาบันพรรคการเมือง ก็มีความปั่นป่วนภายในอยู่เสมออันเนื่องมาจากความขัดแย้งของพรรคการเมืองด้วยกันเอง ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน และความบีบคั้นจากพลังทางการเมืองภายนอก ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ความบีบคั้นจากสถาบันทหาร

ในสมัยของรัฐบาลเปรม 1 ก่อนที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จะได้รับการชาว
 เลียงจากรัฐสภาให้เป็นนายกรัฐมนตรี สถานการณ์ในช่วงนั้นมีความขัดแย้งทางการเมืองสูง
 มาก สาเหตุใหญ่มาจากปัญหาเศรษฐกิจที่ทรุดตัวอย่างรวดเร็วในสมัยที่ พลเอกเกรียงศักดิ์
 ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ด้านพรรคการเมือง ได้มีการเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วาง
 ใจรัฐบาล ทางด้านนักศึกษาและกรรมกร ได้สร้างความกดดันภายนอกสภาขึ้นด้วยการ
 อภิปรายประท้วงอยู่เสมอ และทางด้านทหาร ปรากฏว่า กองทัพบกมีการแตกแยกกันและ
 กลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุดและสามารถรวมตัวกันได้มากที่สุดก็คือ กลุ่มทหารหนุ่ม หรือยังเติร์ก
 ซึ่งเคยสนับสนุนให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชันมาใช้อำนาจแทนพลเอกสงัด ชลออยู่ นั้น ได้หันมา
 สนับสนุนให้พลเอกเปรม เป็นนายกรัฐมนตรีแทนพลเอกเกรียงศักดิ์ (สุจิต บุญบงการ: 2530, 11)

เมื่อพลเอกเปรม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ได้รวบรวมพรรคการเมือง
 เมืองขึ้นจัดตั้งเป็นคณะรัฐบาล โดยมีพรรคการเมืองที่เข้าร่วมครั้งนี้ 5 พรรค ได้แก่ พรรค
 กิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติประชาธิปไตย และ พรรคสยามประชา
 ธิปไตย เมื่อรวมแล้ว ฝ่ายรัฐบาลมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 178 ที่นั่ง

สภาพของการเมืองในช่วงนี้ กล่าวได้ว่า เป็นการเมืองในรูปแบบของการประนี
 ประนอมระหว่างฝ่ายทหารกับพรรคการเมือง เพราะการที่พลเอกเปรม ขึ้นมาเป็นผู้ว่ารัฐบาล
 ได้ก็โดยการสนับสนุนของทหารกลุ่มยังเติร์ก แต่การบริหารประเทศจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ
 จากพรรคการเมือง จึงต้องพยายามประนีประนอมระหว่างสองกลุ่มนี้ให้ได้ และที่น่าสังเกต
 ก็คือ พลเอกเปรม เข้ามาเป็นผู้ว่ารัฐบาลในช่วงที่บทบาทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญยังบังคับใช้อยู่
 ดังนั้น ข้าราชการประจำจึงสามารถเป็นข้าราชการการเมืองได้ และวุฒิสภามีอำนาจทัด
 เทียมกับสภาผู้แทนราษฎร พลเอกเปรมจึงเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้บัญชา
 การทหารบก ส่วนพรรคการเมืองยังขาดความเข้มแข็งเนื่องจากเพิ่งมีโอกาสฟื้นตัวตัวเองหลัง
 จากถูกยุบเลิกไป เมื่อมีการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พรรคการเมืองจึงมี
 ความแตกแยกกันเองพอสมควร (สุจิต บุญบงการ: 2530, 10)

ในเดือนกันยายน 2523 หลังจากที่ได้มีการเคลื่อนไหวในเรื่องการต่ออายุ ราชการให้กับพลเอกเปรม ในฐานะผู้บัญชาการทหารบก ทั้งในส่วนที่สนับสนุนและต่อต้านมา ระยะเวลาหนึ่ง รัฐสภาก็ได้เปิดสมัยประชุมวิสามัญขึ้น เพื่อพิจารณาพระราชบัญญัติบำเหน็จ บำนาญข้าราชการที่จะให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีต่ออายุราชการในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อให้ ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปี แต่ยังมีประโยชน์แก่ชาติสามารถทำประโยชน์ต่อไปได้ หลัง การอภิปรายแล้วก็มีมีการพิจารณารวดเดียวถึงสามวาระ และลงมติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย ได้ จากกฎหมายนี้เองที่คณะรัฐมนตรีได้ประชุมลงมติอนุมัติให้ต่ออายุการเป็นผู้บัญชาการ ทหารบก ของพลเอกเปรมต่อไปอีก 1 ปี

สาเหตุที่ทุกฝ่ายต่างต้องยอมรับให้มีการต่ออายุราชการพลเอกเปรม ในฐานะผู้ บัญชาการทหารบกนี้ สืบเนื่องมาจากว่า ในช่วงที่กระแสวิกฤตความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหาร กับ พรรคการเมืองมีอยู่สูง รองนายกรัฐมนตรีทั้ง 4 คนจากพรรคการเมืองต่างๆ ที่ร่วมรัฐบาล ผสม ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 กันยายน พร้อมกับรับ " ข้อมูล ใหม่ " มาด้วย กระแสคัดค้านการต่ออายุต่างๆ โดยเฉพาะจากพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งแทบจะ เป็นพรรคเดียวที่แสดงความเห็นคัดค้านในเรื่องนี้มาโดยตลอดจึงถึงจุดจ่ายอม ความประสงค์ ของฝ่ายทหารที่เคลื่อนไหวโดยพลตรีอาทิตย์ กำลังเอก ผบ.พล.1 รอ., และกลุ่มทหาร ประชาธิปไตยจึงประสบผลสำเร็จ (กองบรรณาธิการนิตยสารข่าวพิเศษ : 2530, 37)

การบริหารประเทศภายใต้รัฐบาลผสมหลายพรรคในชุดรัฐบาลเปรม 1 นี้ ต้อง ประสบกับปัญหาความยากลำบากหลายประการ กล่าวคือ ด้านพรรคการเมือง ได้เกิดความ ขัดแย้งทางการเมืองของพรรครวมรัฐบาลจนทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลอ่อนแอ ทั้งนี้สืบ เนื่องมาจากความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดระหว่างพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยที่มีการติดต่ อั้งซื้อน้ำมันจากประเทศซาอุดีอาระเบีย หรือที่เรียกกันว่ากรณี " เทเล็กซ์อียิปต์ " (บริชา หงษ์ไกรเลิศ : 2530, 34) ขณะเดียวกัน รัฐบาลยังประสบปัญหาวิกฤตการณ์น้ำตาลขาด แคลน ส่วนทางด้านรัฐสภาแม้รัฐบาลจะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับทางรัฐสภามากนัก แต่ก็ถูกพรรค ประชากรไทย ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญของพรรคฝ่ายค้านโจมตีมาโดยตลอด และปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยซึ่งเป็นพรรครวมรัฐบาลก็มีผลล้นคลอนมาถึง

เสถียรภาพในรัฐสภาด้วย (วิทยา สุจริตธนารักษ์ : 2530, 22) ขณะเดียวกัน ทางด้านทหารก็เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับพรรคการเมืองกรณีต่ออายุราชการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกให้กับ พลเอกเปรม (สุจิต บุญบงการ : 2530, 11) ในที่สุด พลเอกเปรมจึงต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งใหญ่ หลังจากที่มีรัฐมนตรีถึง 17 คนได้ลาออก และจัดตั้งรัฐบาลเปรม 2 ขึ้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2524

รัฐบาลเปรม 2 ยังคงเป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคแนวมหาชน และสหพรรค อันได้แก่ พรรคสยามประชาธิปไตย พรรครวมไทย พรรคเสรีธรรม รวมแล้วฝ่ายรัฐบาลมีที่นั่งในสภาทั้งหมด 168 ที่นั่ง ซึ่งน้อยกว่ารัฐบาลเปรม 1 ดังนั้น รัฐบาลจึงมักประสบปัญหาในเรื่องความไม่แน่นอนของเสียงสนับสนุนในสภา แต่ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงใดในรัฐสภาเกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลเปรม 2 นี้

ทางด้านฝ่ายทหาร ในช่วงรัฐบาลเปรม 2 ทหารไม่ได้เข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองเท่าใดนัก และความขัดแย้งระหว่างทหารกับพรรคการเมืองก็ไม่ชัดเจนหรือไม่เข้มข้น (สุจิต บุญบงการ : 2530, 12) ยกเว้นกรณีรัฐประหารวันที่ 1 - 3 เมษายน 2524 โดยคณะทหารที่มีพลเอกสฤษดิ์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นหัวหน้าคณะเท่านั้นที่เป็นเหตุการณ์รุนแรงทางการเมือง ในเหตุการณ์ครั้งนั้น พลเอกเปรม ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ไปยังค่ายสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา จากนั้น ก็มีการกอบกู้สถานการณ์ในกรุงเทพฯ กลับคืนสู่ปกติได้ในเวลาต่อมาโดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อหรือมีเหตุการณ์รุนแรงใด ๆ เกิดขึ้น และภายหลังจากนั้น พลเอกเปรม ก็ได้ออกมาแถลงว่า ต้องการให้ทุกคนลืมเรื่องที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว พร้อมกับกำหนดเงื่อนไขไม่เอาผิดหรือลงโทษกับผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล จากเหตุการณ์ครั้งนี้ พลตรีอาทิตย์ กำลังเอก รองแม่ทัพภาค 2 ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นมาเป็นแม่ทัพภาคที่ 1 พร้อมกับปรับยศให้เป็นพลจ

ทางด้านพรรคการเมือง ปรากฏว่า บทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน เริ่มมีผลกระทบต่อรัฐบาลค่อนข้างสูง พรรคฝ่ายค้านในรัฐบาลชุดนี้ประกอบด้วย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคพลังใหม่ และพรรคประชาธิปัตย์ การที่บทบาทของพรรคฝ่ายค้านสามารถสั่นคลอน เสถียรภาพของรัฐบาลได้มีสาเหตุสำคัญจากการที่รัฐบาลมีเสียงในสภาผู้แทนราษฎรเพียง 168 เสียง ขณะที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมก็ได้ประกาศไม่สนับสนุนพลเอกเปรม อีกต่อไป ดังนั้น เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ในปีนั้น พลเอกเปรม จึงตัดสินใจปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาการเมืองทั้งภายในและภายนอกสภา (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ : 2530, 34)

รัฐบาลเปรม 3 ที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ จึงประกอบด้วยพรรคกิจสังคม ซึ่งเป็นพรรคที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะพรรคฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลเปรม 2 พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคสยามประชาธิปไตย และกลุ่มของนายพรรค วงศ์วรพร ทำให้รัฐบาลมีคะแนนเสียงอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร 179 คะแนนเสียง ใกล้เคียงกับสมัยรัฐบาลเปรม 1 ซึ่งมีเสียงสนับสนุนในสภา 178 ที่นั่ง ส่วนพรรคฝ่ายค้าน ได้แก่ พรรคประชากรไทย พรรคพลังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกจำนวนหนึ่งซึ่งยังอยู่ในระหว่างการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง รวมแล้วเท่ากับ 112 ที่นั่ง

ในช่วงรัฐบาลเปรม 3 นี้ รัฐบาลประสบปัญหาทางด้านรัฐสภาอย่างสูง เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายน ปี 2525 รัฐบาลต้องเผชิญปัญหาการอภิปรายไม่ไว้วางใจจากฝ่ายค้านในการบริหารประเทศ การอภิปรายไม่ไว้วางใจดำเนินอยู่ 2 วันเต็ม โดยมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี 8 กระทรวง เป็นรายกระทรวงซึ่งล้วนเป็นกระทรวงสำคัญทั้งสิ้น ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และกระทรวงศึกษาธิการ และน่าสังเกตว่าในการอภิปรายในรัฐสภานั้น ฝ่ายค้านด้วยตนเองแสดงความไม่พอใจในการที่สมาชิกของตนอภิปรายสนับสนุนรัฐบาลมากกว่าคัดค้านรัฐบาล แต่แล้ว เมื่อถึงตอนลงคะแนนเสียงกลับปรากฏว่า ฝ่ายค้านได้คะแนนเสียงสูงสุดถึง 191 คะแนนเสียง ทั้งนี้ ที่นั่งของฝ่ายค้านในสภามีจริงเพียง 112 เสียง แสดงว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรค

รัฐบาลไปลงคะแนนเสียงให้กับฝ่ายค้าน อันเป็นสถานการณ์ที่แสดงว่าการรวมตัวของพรรคการเมืองเองยังไม่เรียบร้อย (วิทยา สุจริตธนารักษ์ : 2530, 22)

ในเดือนเดียวกัน รัฐบาลยังต้องเผชิญกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยมีการเสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2 ร่าง คือของรัฐบาล และของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช การพิจารณาใช้ร่างของคณะรัฐบาลเป็นหลัก มีผู้ขอสงวนคำแปรญัตติ 61 ราย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การขอแก้ไขรัฐธรรมนูญของทางฝ่ายรัฐบาลเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งจากระบบรวมเขต รวมเบอร์ มาเป็นระบบแบ่งเขต เรียงเบอร์ ได้มีการลงมติในเรื่องนี้และปรากฏว่ารัฐบาลแพ้โหวต เพราะในการลงมติของทั้งสองสภานั้น ฝ่ายเห็นชอบด้วยกับรัฐบาลมี 258 เสียง ฝ่ายค้าน 33 เสียง ไม่ออกเสียง 119 เสียง จากผู้เข้าร่วมประชุมลงมติทั้งหมดถึง 410 คน จากจำนวนเดิมของสมาชิกทั้งสองสภาจำนวน 526 คน ซึ่งแสดงว่า มีผู้ไม่ยอมเข้าร่วมลงมติด้วยเหตุผลต่างๆ กันมากกว่าร้อยละคน และโดยหลักแล้ว รัฐบาลจะต้องได้คะแนนเสียงมากกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกที่แท้จริงของทั้งสองสภาคือ 264 เสียง ในเมื่อมีเสียงสนับสนุนรัฐบาลเพียง 258 เสียง ข้อเสนอของรัฐบาลจึงเท่ากับตกไป อันตีความได้ว่ารัฐบาลแพ้การลงคะแนนเสียงในครั้งนี้

จากผลการที่รัฐบาลแพ้การลงคะแนนเสียง ทางฝ่ายค้านจึงเรียกร้องให้รัฐบาลลาออกตามมรรยาททางการเมือง แต่ทางรัฐบาลแถลงว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญจึงไม่ยอมลาออก กรณีรัฐบาลแพ้การลงมตินี้มีข้อบ่งชี้เกิดขึ้นว่า รัฐบาลไม่ได้เสียงสนับสนุนเพียงพอ เพราะสมาชิกวุฒิสภามีได้ลงคะแนนเสียงสนับสนุนรัฐบาล (วิทยา สุจริตธนารักษ์ : 2530, 22) เหตุการณ์ในรัฐสภาครั้งนี้ทำให้หลายฝ่ายคาดการณ์กันว่ารัฐบาลอาจยุบสภา แต่สถานการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อทหารได้แสดงอาการปกป้องรัฐบาล โดยเฉพาะการออกรายการโทรทัศน์ของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ที่ได้พูดสนับสนุนรัฐบาลอย่างมั่นคง (กองบรรณาธิการข่าวพิเศษ : 2530, 39)

อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปี 2526 ซึ่งบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับ 2521 จะสิ้นสุดลงในวันที่ 15 เมษายน 2526 และจะมีผลให้บทเฉพาะกาลในส่วนที่ว่าด้วยวิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เรียงเบอร์ กับการที่ข้าราชการประจำของรัฐและพนักงานรัฐวิสาหกิจสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ต้องสิ้นสุดลงไปด้วยนั้น ก็ได้เกิดการเคลื่อนไหวให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าวอีก และร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่เสนอโดยพัน เอกพล เรืองประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล โดยมีเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ การให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองได้ และให้มีการแก้ไขวิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต รวมเบอร์ ก็ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหาร ถึงกับพลตรีพิจิตร กุลละวณิช บัญชาการ กองพลที่ 1 ออกมาแถลงว่า หากไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว " ทหารจะออกมาเอ็กเซอร์ไซส์ "

ขณะเดียวกัน พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก บัญชาการทหารบก ก็ได้ให้สัมภาษณ์ถึงความคิดเห็นว่าควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นสำคัญ คือ ให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เรียงเบอร์ ให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองได้ และเป็นวุฒิสมาชิกได้ แต่การให้สัมภาษณ์ครั้งนั้นได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากจนในที่สุด พลเอกอาทิตย์ ก็ได้แถลงผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจว่า การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปในรูปแบบที่ไม่สมควร และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาจึงได้ลาออกจากตำแหน่งวุฒิสมาชิก เสียพร้อมนายทหารอีก 8 นาย

ทางด้านพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล ปรากฏว่า พรรคกิจสังคม และพรรคประชาธิปไตยต่างมีความเห็นคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้ และได้เคลื่อนไหวคัดค้านอย่างรุนแรงจนถึงกับทำให้เสถียรภาพภายในรัฐบาลผสม เกิดการสั่นคลอน เพราะร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่พรรคกิจสังคมและพรรคประชาธิปไตยคัดค้านนี้ เสนอโดยพรรคสยามประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล ความขัดแย้งกันนี้ส่งผลไปถึงเสถียรภาพของรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรจนกล่าวได้ว่า กองทัพภายใต้การนำของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก มีปัญหาการขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องนี้ อย่างเด่นชัด (สัจจิต บุญงการ : 2530, 12)

ส่วนทางด้านแรงกดดันภายนอกรัฐสภานั้น นอกจากแรงกดดันทางด้านทหารแล้ว นักศึกษาก็ได้ออกมาประท้วงการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกับที่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร และนายอนันต์ เสนาวัฒน์ ได้ออกมาอดข้าวประท้วงที่บริเวณลานพระรูปทรงม้าเป็นการต่อต้านการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญของฝ่ายทหาร

ในที่สุด วันที่ 16 มีนาคม 2526 รัฐสภาจึงได้เปิดประชุมร่วมเพื่อพิจารณาญัตติแก้ไขรัฐธรรมนูญ และผลก็คือ ร่างที่พิจารณาไม่ได้ตกไปเพราะเสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกในรัฐสภา ผลการลงมติเท่ากับยืนยันถึงความพ่ายแพ้ของฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นการเพิ่มความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหาร กับฝ่ายพรรคการเมืองให้รุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ประกาศยุบสภา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม ทำให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 18 เมษายนนี้เดียวกัน ซึ่งเป็นวันก่อนหน้าที่ยกเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญจะหมดอายุเพียง 3 วันเท่านั้น

รัฐบาลเปรม 4 ถูกล้มในวันที่ 30 เมษายน 2526 การจัดตั้งรัฐบาลเปรม 4 นี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า จากผลการเลือกตั้งทั่วไป แม้พรรคชาติไทยจะมีคะแนนเสียงข้างมากถึง 109 เสียง แต่ก็ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมเองได้ทั้งที่พลตรีประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยก็ได้แสดงตัวอย่างเปิดเผยว่า คนพร้อมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ก่อนการจัดตั้งรัฐบาลเปรม 4 นี้ ปรากฏว่า พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรค อันได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย และพรรคชาติประชาธิปไตย ต่างก็มุ่งที่จะเข้าร่วมรัฐบาลด้วยกันทั้งสิ้น แต่มีเพียงพรรคชาติไทยเพียงพรรคเดียวเท่านั้นที่ต้องการสนับสนุนหัวหน้าพรรคของตนเป็นนายกรัฐมนตรี โดยพรรคชาติไทยพยายามที่จะดึงเอาพรรคอื่นๆ เข้ามารวมรัฐบาลผสมกับตน ดังนั้น การเจรจาระหว่างผู้แทนของพรรคการเมืองดังกล่าวกับฝ่ายของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งมี พลโทชวลิต ยงใจยุทธ (ยศในขณะนั้น) เป็นกำลังสำคัญก็ได้เสร็จสิ้นลงด้วยการตัดพรรคชาติไทยออกไป พลเอกเปรมจึงจัดตั้งรัฐบาลขึ้นจากพรรค 4 พรรค ได้แก่ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย และพรรคชาติประชาธิปไตย มีคะแนนเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 208 เสียง ซึ่งนับว่าเพียงพอสำหรับการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล (ประชากร เลิศ : 2530,36)

ในช่วงรัฐบาล เปรม 4 นี้ ได้เกิดปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองครั้งสำคัญหลายครั้ง อีกทั้งมีปัญหาคือความขัดแย้งกันทั้งในหมู่พรรคการเมือง รัฐบาล ในรัฐสภา และในความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารที่มีความขัดแย้งต่อฝ่ายพรรคการเมือง และต่อผู้นำรัฐบาล

ด้านพรรคการเมือง ได้เกิดความแตกแยกกันภายในทั้งในส่วนของพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน กล่าวคือ ในพรรคชาติไทยซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านหลักอยู่ในขณะนั้นเกิดปัญหาความสับสนในเรื่องของการถอนตัวออกจากพรรค ทั้งนี้เพราะก่อนที่การจัดตั้งรัฐบาลเปรม 4 นี้ พรรคสยามประชาธิปไตย ซึ่งมีพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ เป็นหัวหน้าพรรคและพรรคประชาธิปไตย ซึ่งมีนายทวี ไกรคุปต์ เป็นหัวหน้าพรรค ได้ยุบพรรคของตนมารวมกับพรรคชาติไทยเพื่อจัดตั้งรัฐบาล แต่เมื่อไม่สามารถเข้าร่วมรัฐบาลได้ พันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ จึงได้แยกพรรคเดิมในพรรคชาติไทยออกไปตั้งเป็นพรรคสหประชาธิปไตย ส่วนนายทวี ไกรคุปต์ ได้แยกตัวไปรวมกับพรรคกิจสังคมในเวลาต่อมา

ในปี 2528 พรรคกิจสังคมก็ได้เกิดปัญหาความแตกแยกภายในชั้น กลุ่ม ส.ส. พรรคกิจสังคมจำนวนหนึ่งภายใต้การนำของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ไม่พอใจการบริหารงานของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงเกิดกระแสการต่อต้านพลเอกเปรม ขึ้นโดยนายบุญเท่ง ได้เป็นแกนนำในการต่อต้านและว่าพระราชกฤษฎีกาการขนส่งทางบกที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอทั้งๆ ที่พรรคกิจสังคมเป็นพรรคที่ร่วมรัฐบาล พลเอกเปรม จึงได้ปลดนายบุญเท่ง ออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี

ทางด้านทหาร ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนเมษายน ปี 2526 การขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารและพรรคการเมืองก็ตี ระหว่างผู้นำทหารและผู้นำรัฐบาลอีกก็ตี ต่างขยายวงความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นและก่อให้เกิดความปั่นป่วนในวงการเมืองอยู่ไม่น้อย ที่สำคัญคือ การขอต่ออายุราชการพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดต่อไปอีก 2 ปี การรณรงค์ต่ออายุนี้ ทางทหารโดยการนำของ พลตรี พิจิตร กลลวณิชย์ (ยศในขณะนั้น) ได้เริ่มขึ้นในกลางปี 2527 ซึ่งเป็นช่วงที่มีเหตุการณ์ต่างๆ ประดังเข้ามาหลายเหตุการณ์ด้วยกัน ที่สำคัญคือเป็นช่วงที่พลเอกเปรม ลมเจ็บลงสองครั้ง

จึงทำให้การรณรงค์ขอต่ออายุพล เอกอาทิตย มีน้ำหนักขึ้นโดยอ้างว่า เพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพ
ทางการเมืองซึ่งอาจคลอนแคลนได้ เมื่อพล เอก เปรม มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ (กองบรรณาธิการ
หนังสือพิมพ์สยามรัฐ : 2530, 109)

อย่างไรก็ตาม การคัดค้านของพล เอกอาทิตย ในเรื่องการลดค่าเงินบาท เมื่อต้น
เดือนพฤศจิกายน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทหารกับรัฐบาลมีความตึงเครียดมากขึ้น
เพราะ เป็นครั้งแรกที่พล เอกอาทิตย ทำทนายรัฐบาลโดยตรงคือ คัดค้านการลดค่าเงินบาท เรียก
ร้องให้ตั้งค่าเงินบาทให้ขึ้นมาเท่าเดิม และเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี การคัด
ค้านของพล เอกอาทิตย ในครั้งนั้นกลับส่งผลให้พล เอกอาทิตย เอง เพราะ เป็นการคัดค้านที่
รุนแรงและก้าวร้าวเกินไป ประชาชนมีความเห็นใจรัฐบาล ทั้งๆ ที่ยังไม่แน่ใจในข้อดีของ
การลดค่าเงินบาทในครั้งนั้นเท่าใดนัก

นอกจากนั้น การกระทบกระทั่งระหว่างผู้นำทหารกับการเมืองก็เกิดขึ้นอยู่เป็น
ระยะๆ เช่น มีการเสนอทวิจารณ์ทางสถานีวิทยุทหารโจมตีพรรคการเมือง และการหา
เสียงบ้างว่ามีการใช้เงินหาเสียง ไม่ได้เป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชน โดยเฉพาะใน
ช่วงการหาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี 2528 ได้มีการกล่าวโจมตีพรรค
การเมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์คือ นายชนะ รุ่งแสง ซึ่งเป็น
ตัวเก็งคนหนึ่ง และช่วยให้พลตรีจำลอง ศรีเมือง ผู้สมัครไม่สังกัดพรรคได้รับชัยชนะ

ถึงแม้คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติการต่ออายุราชการให้กับพล เอกอาทิตย กำลังเอก
อีก 1 ปีในวันที่ 16 เมษายน 2528 ก็ตาม แต่ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำรัฐบาล
ก็มิได้ยุติลง เพราะ เป็นที่เชื่อว่าในระยะที่พรรคกิจสังคมมีการแตกแยกอย่างรุนแรง และกลุ่ม
ของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าอกในการล้มระบอบของรัฐบาล เป็นผลสำเร็จ
เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2529 นั้น พล เอกอาทิตยมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้อยู่ด้วย จนมีผลให้
รัฐบาล โดยพล เอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ตัดสินใจประกาศยุบสภาในวันนั้น เพื่อ
จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 (สุจิต บุญบงการ : 2530,
12) และภายหลังกองบัญชาการก็มิเชื่อว่า ผู้นำทหารได้วางแผนที่จะหาทางช่วย

เหลือผู้สมัครที่ต่อต้านพล เอก เปรม จนกระทั่งต้องมีการปลดพล เอกอาทิตย์ออกจากตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบกและให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพียงตำแหน่งเดียว ในวันที่ 27 พฤษภาคม ปีนั้น ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไป (กองบรรณาธิการข่าวพิเศษ : 2530, 42)

ก่อนที่จะถึงจุดสูงสุดของความขัดแย้งระหว่าง พลเอก เปรม กับพลเอกอาทิตย์ จนทำให้พล เอก เปรม ถึงกับมีคำสั่งปลดพล เอกอาทิตย์ ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนั้น ในช่วงปี 2528 ต่อด้วยปี 2529 ความขัดแย้งระหว่างพลเอกเปรม กับพลเอกอาทิตย์ เข้าสู่สภาวะประนีประนอมที่ยากลำบาก เมื่อพล เอก เปรม ประกาศชัดเจนว่า จะไม่ยอมต่ออายุราชการของพลเอกอาทิตย์ ที่เรียกร้องเป็นรอบที่สองอีก 1 ปี ทั้งนี้ เพราะกลุ่มที่สนับสนุนพลเอกอาทิตย์ ได้สร้างแรงกดดันให้มีการต่ออายุ เช่น การให้สัมภาษณ์ของพลเอกจุฑาแสงทวีป รองผู้บัญชาการทหารบก เมื่อปลายเดือนมีนาคม ปี 2529 ว่า พลเอก เปรม ในฐานะรัฐมนตรีกลาโหมไม่มีทางเลือก เพราะสภากลาโหมได้พิจารณาต่ออายุให้พลเอกอาทิตย์ เรียบร้อยแล้ว การกล่าวเช่นนั้นมีผลให้พลเอก เปรม ต้องออกมาประกาศอย่างชัดเจนว่า พลเอกอาทิตย์ จะพ้นตำแหน่งทั้งสองในวันที่ 31 สิงหาคม 2529 ไม่มีการต่ออายุอีกครั้งหนึ่งแต่อย่างใด

ทางด้านรัฐสภา หลังจากจัดตั้งรัฐบาลได้ไม่นาน พรรคชาติไทยได้เคลื่อนไหวให้มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาล พร้อมกับ เปิดอภิปรายนอกสภาด้วย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาในปี 2528 พรรคชาติไทยได้ยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีคลัง รัฐมนตรีอุตสาหกรรม รัฐมนตรีพาณิชย์ รัฐมนตรีเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีคมนาคมอีก ในวันที่ 3 พฤษภาคม แต่ในที่สุดญัตติดังกล่าวก็ตกไปอีก

ต่อมา ในวันที่ 5 กรกฎาคม ปีเดียวกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญอีก ซึ่งมีประเด็นสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่ให้แก่วิธีการเลือกตั้ง เป็นแบบผลรวม-เรียงเบอร์ แต่ทางฝ่ายทหารยังเห็นว่าการเลือกตั้งควร เป็นแบบแบ่งเขต-เรียงเบอร์ อย่างไรก็ตาม ผลการลงมติปรากฏว่า ที่ประชุมสภาเห็นชอบ มีผลให้การเลือกตั้งครั้งต่อไป

เป็นไปตามข้อเสนอของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ที่เสนอให้เป็นการเลือกตั้งแบบผสม-เรียงเบอร์

และในเดือนเมษายน 2529 พรรคฝ่ายค้าน นำโดยพรรคชาติไทย ได้เสนอให้มีการแก้ไขในประเด็นที่มาของประธานรัฐสภาว่าสมควรจะได้รับแต่งตั้งจากประธานสภาผู้แทนราษฎร การเคลื่อนไหวครั้งนั้นมีนายปิยะฉัตร วัชรามรณ ส.ส.พรรคชาติไทย ผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงคนหนึ่งที่นำเสนอ แม้ว่าในท้ายที่สุด การแก้ไขไม่ประสบผลสำเร็จ แต่การเคลื่อนไหวในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายค้านพยายามเล่นในเรื่องที่สำคัญมากกว่า เรื่องปลีกย่อย เป็นการสร้างความสำคัญให้กับพรรคฝ่ายค้านและได้รับความร่วมมือจาก ส.ส.พรรคร่วมรัฐบาลด้วย

การพยายามกดดันของฝ่ายค้านต่อฝ่ายรัฐบาล ประกอบกับความแตกแยกภายในพรรคร่วมรัฐบาล โดยเฉพาะพรรคกิจสังคม และความขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำรัฐบาลชั้นที่สุดก็ได้ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพและต้องประกาศยุบสภาไป

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป ปรากฏว่า พรรคที่ได้คะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้รับเลือกเข้าสู่สภา 100 ที่นั่ง รองลงมาได้แก่พรรคชาติไทย 63 ที่นั่ง และพรรคกิจสังคม 51 ที่นั่ง นอกนั้นได้คะแนนลดหลั่นกันไปไม่มากนัก แต่แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์จะมีคะแนนเสียงในสภาสูงสุดถึง 100 ที่นั่ง และได้สัญญากับประชาชนมาโดยตลอดการหาเสียงว่า หากประชาชนเลือกพรรคประชาธิปัตย์เข้ามามากที่สุดแล้ว พรรคประชาธิปัตย์จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเอง และหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์จะเป็นนายกรัฐมนตรี กระนั้น เมื่อถึงเวลาที่เป็นจริง พรรคประชาธิปัตย์กลับไม่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลแต่อย่างใดเลย ตรงกันข้าม นายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กลับได้ประชุมร่วมกับผู้ประสานงานของพลเอกเปรม ซึ่งได้แก่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พร้อมกับหัวหน้าพรรคอีก 3 พรรค คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย พลอากาศตรี เสวตศิลา หัวหน้าพรรคกิจสังคม และพลเอกเทียนชัย สิริสัมพันธ์ หัวหน้าพรรคราษฎร ซึ่งผลที่สุดของการประชุมปรากฏออกมาว่า พรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคประกาศสนับสนุนให้พลเอกเปรมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับจัดตั้งรัฐบาล

ผสมกันในวันที่ 11 สิงหาคม 2529 โดยมีรัฐมนตรีในโควตาของนายกรัฐมนตรี 7 คน
(ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ : 2530, 40)

รัฐบาลเปรม 5 นับว่าเป็นรัฐบาลผสมที่น่าจะมีเสถียรภาพในรัฐสภามากที่สุดใ
จำนวนทุกรัฐบาลเปรมที่ผ่านมา เพราะรัฐบาลชุดนี้มีเสียงสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลในสภาผู้แทน
ราษฎรสูงถึง 232 คะแนนเสียง หรือเท่ากับ 2 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด
ในสภาฐานคะแนนเสียงมากเท่านี้ย่อมมีความเข้มแข็งไม่น้อย และถ้าหากพรรคร่วมรัฐบาล
ไม่แตกแยกกันเอง รัฐบาลกับรัฐสภาน่าจะทำงานด้วยกันได้อย่างราบรื่น

แต่ในความเป็นจริง บทบาทของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล และพฤติกรรมของ
สมาชิกสภาผู้แทนสังกัดพรรคร่วมรัฐบาล ไม่ได้มีลักษณะที่ส่งเสริมการรวมตัวกันของพรรคร่วม
รัฐบาลมากนัก การรวมตัวของพรรคเหล่านี้ยังเป็นไปอย่างหลวมและเพื่อผลประโยชน์เฉพาะ
หน้าเท่านั้น กล่าวคือ การรวมตัวของพรรคประชาธิปัตย์ กิจสังคม ชาติไทย และราษฎร
ยังเป็นแบบเดียวกันกับการรวมตัวของพรรคร่วมรัฐบาลชุดก่อนๆ ที่เป็นลักษณะของการรวม
ตัวแบบเฉพาะกาลเท่านั้น ในขณะที่มีการเลือกตั้ง แต่ละพรรคต่างฝ่ายต่างแข่งขันกันหาเสียง
อย่างเต็มที่ เพื่อจะให้ได้เสียงให้มากที่สุดไว้คอยครองในการจัดตั้งรัฐบาล เมื่อการเลือก
ตั้งผ่านพ้นไป ต่างฝ่ายต่างพยายามวิ่งเต้นเป็นพรรคร่วมรัฐบาล และเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งอีก
ครั้งหนึ่ง ก็หันมาแข่งขันหาเสียงอีกครั้งหนึ่ง การร่วมมือ เช่นนี้ไม่ได้ช่วยพัฒนาระบบพรรคให้
เข้มแข็งขึ้นมาได้ (สุจิต บุญบงการ : 2530, 16)

ในระยะเวลาที่ร่วมกันบริหารงานมานับตั้งแต่เริ่มจัดตั้งรัฐบาลเปรม 5 มีหลาย
กรณี que แสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือของสมาชิกสภาผู้แทนของพรรคร่วมรัฐบาลมีปัญหาและส่งผล
ผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้ กรณีที่สำคัญคือการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจของพรรค
การเมืองฝ่ายค้านต่อรัฐมนตรีพาณิชย์ ร.ค.อ. สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ รองหัวหน้าพรรคกิจ
สังคมในเรื่องการอนุมัติให้บริษัท เอกชนนำไม้ซุงจากพม่าเข้าประเทศไทยได้ ต่อกรณีนี้ แม้ว่า
พรรคกิจสังคมได้พยายามแสวงหาความสนับสนุนจากพรรคร่วมรัฐบาลอย่างเต็มที่ แต่ผล
ปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ที่มีความแตกแยกภายในพรรคอย่างสูงมีมติงดออกเสียงในเรื่อง
นี้ จึงเท่ากับไม่สนับสนุนหรือไม่ไว้วางใจ และทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นรัฐบาลยากลำบาก

อันที่จริง การงอกเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแตกแยกภายในพรรคกันเอง ทั้งนี้ กลุ่ม ส.ส. ที่เรียกตัวเองว่า " กลุ่ม 10 มกรา " ต้องการเปลี่ยนหัวหน้าพรรคเพื่อหวังผลให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ โดยใช้การลงคะแนนเสียงในผู้ติดของรัฐมนตรีสุรัตน์ เป็นประเด็นในการเคลื่อนไหวภายในพรรค ดังนั้น ทางพรรคจึงต้องยอมประนีประนอมเพื่อระงับการแตกแยกในพรรคไว้ชั่วคราว โดยการยอมงอกเสียงในเรื่องนี้ (สุจิต บุญบงการ : 2530, 17)

ทางด้านพรรคฝ่ายค้าน หลังจากที่ได้จัดตั้งรัฐบาลเปรม 5 เสร็จเรียบร้อยแล้ว บรรดาพรรคฝ่ายค้านอันได้แก่ พรรคสหประชาชาติไทย ประชากรไทย ก้าวหน้า รวมไทยกิจประชาคม และพรรคคำลีสืออีกจำนวนหนึ่ง ได้ร่วมมือกันทำงานของพรรคฝ่ายค้านในสภาได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การรวมตัวเช่นนี้ใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้นำของฝ่ายค้านเพื่อหามติร่วมกัน ในเรื่องของการพิจารณาร่างกฎหมาย การเสนอร่างกฎหมาย การเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ตลอดจนการวางแผนยุทธศาสตร์ทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล และเพียงชั่วระยะเวลา 6 เดือนแรกของรัฐบาล ทางพรรคฝ่ายค้านก็ได้แสดงบทบาททางการเมืองโดยฉกฉวยโอกาสจากการทำงานพลาดของฝ่ายรัฐบาล

เรื่องแรกคือ การกดดันให้นายวิระ มุสิกพงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ลาออกจากตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าได้พูดปราศรัยหาเสียงเป็นทำนองละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ภาคอีสาน ทาง ส.ส. พรรคฝ่ายค้านได้สานเรื่องนี้ต่อจากที่วุฒิสมาชิกฝ่ายทหาร นำโดย พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ ได้ดำเนินการให้รัฐมนตรีวิระทำพิธีขอมาต่อองค์พระมหากษัตริย์ในเรื่องนี้ ส่วนเรื่องที่สอง คือ เรื่อง เบ็ดอกิปรายรัฐมนตรีพาณิชย์ นายสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์

อย่างไรก็ตาม การขอเบ็ดอกิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเมื่อเดือนเมษายน 2530 ได้ทำให้ฝ่ายค้านคลอนแคลน เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนสังกัดพรรคฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งที่ลงชื่อขอเบ็ดอกิปรายตอนเช้าในวันที่มีอภิปราย อันเป็นผลให้ญัตตินั้นต้องตกไป เพราะจำนวนสมาชิกที่ขอเบ็ดอกิปรายมีน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ทางด้านฝ่ายทหาร ในช่วงรัฐบาลเปรม 5 นี้ (ภายในปี 2530) ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายสภาผู้แทนราษฎรขึ้นกรณีการตั้งบราซการลับของกองทัพกษัตริย์ คณะกรรมการงบประมาณของสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติให้ตั้งบราซการลับของกองทัพกษัตริย์ในวงเงิน 4 ล้านบาท แต่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก ได้แสดงความไม่พอใจพร้อมกับเสนอเพิ่มงบอีก 53.3 ล้านบาท นักวิเคราะห์การเมืองส่วนใหญ่มองกรณีความขัดแย้งนี้ว่าเป็นทดสอบพลังกันระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร (สุจิต บุญบงการ : 2530, 18) ต่อมา ทางพลเอกชวลิต ได้เชิญคณะกรรมการงบประมาณไปฟังการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพกษัตริย์ หอประชุมกองทัพบก ซึ่งบรรดา ส.ส. ต่างมองว่าเป็นการเสียเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร จึงมี ส.ส. ไปรับฟังคำชี้แจงเพียงครั้งเดียว

ผลของกรณีขัดแย้งนี้ ทำให้เกิดความเห็นแตกแยกทั้งในหมู่พรรคร่วมรัฐบาล และในหมู่พรรคฝ่ายค้าน ในส่วนของพรรคร่วมรัฐบาล มี ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์จำนวนมากที่ยังคงไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มบราซการลับตามที่พลเอกชวลิตเสนอมาใหม่ ส่วนในพรรคฝ่ายค้าน นับเป็นครั้งแรกที่พรรคฝ่ายค้านไม่ยอมกำหนดท่าทีในเรื่องนี้ และยอมให้สมาชิกออกเสียงได้โดยเสรี ในที่สุด ผลปรากฏว่า ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย และพรรครวมไทย คัดค้านการเพิ่มบราซการลับ ส่วน ส.ส. จากพรรคสหประชาชาติไทย พรรคกิจประชาคม และพรรคมวลชน ยอมสนับสนุนฝ่ายทหาร ดังนั้น คณะกรรมการงบประมาณจึงได้ตัดสิ้นใจเพิ่มงบลับของกองทัพกษัตริย์เป็น 12 ล้านบาทในที่สุด

จากกรณีนี้แสดงให้เห็นว่า ทหารยังมีบารมี หรืออิทธิพลทางการเมืองอยู่ไม่น้อย อิทธิพลของฝ่ายทหารที่เห็นได้ชัดอีกกรณีหนึ่งก็คือ กรณีเหตุการณ์ทหารพรานยกพลเข้าล้อมบ้าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ซอยสวนพลู อันเนื่องมาจากความเจ็บแค้นที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้เขียนโจมตีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และแนวทางของกองทัพ จนในที่สุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ต้องยอมออกแถลงการณ์ว่าไม่มีเจตนาจะเขียนเช่นนั้น และไม่เคยพูดว่าผู้บัญชาการทหารบก เป็นคอมมิวนิสต์ พร้อมกับจะระมัดระวังมิให้เกิดความเข้าใจผิด เช่นนี้อีก อย่างไรก็ตาม กรณี

ที่พลเอกชวลิต ได้พูดถึงแนวทางปฏิบัติของตนเองว่าจะ เป็นการปฏิบัติแบบสันติและต้องขอ
อนุญาตจากประชาชนก่อน จนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของ "สภาปฏิวัติ" ออกมาขึ้น กรณีนี้
ทำให้ภาพพจน์ของผู้บัญชาการทหารบก เสื่อมเสีย เพราะไม่ได้รับการขานรับจากประชาชน
(กองบรรณาธิการนิตยสารชาวพิเศษ : 2530, 44)

กล่าวโดยสรุป ในช่วงระหว่างรัฐบาลเปรม 1 ถึงรัฐบาลเปรม 5 ตลอดระยะเวลา
เวลา 7 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองไทย มุ่งที่จะเข้าร่วมรัฐบาลเท่านั้น แม้แต่
พรรคการเมืองที่มีได้รับเชิญให้เข้าร่วมรัฐบาลของพลเอกเปรม ก็จำใจรับหน้าที่พรรคฝ่ายค้าน
แต่เมื่อใดที่พลเอกเปรม ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ หรือจัดตั้งรัฐบาลใหม่หลังการเลือกตั้ง
ทั่วไป พรรคการเมืองทั้งหลายก็มุ่งเข้าร่วมรัฐบาลอีก อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า การที่
พรรคการเมืองจะทำหน้าที่สนับสนุนหรือคัดค้านรัฐบาลในกระบวนการทางการเมืองไทยนั้น
มิได้มีหลักเกณฑ์และหลักการใด เพียงแต่มุ่งหวัง เข้าไป เป็นรัฐบาลโดยร่วมกับพรรคการเมือง
ใดหรือบุคคลใดก็ได้ ความอ่อนแอของพรรคการเมืองนี้ จึงเป็นปัจจัยให้ต้องมีการประนี
ประนอมระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองใดเข้มแข็งพอที่จะมี
เสียงข้างมากในสภา ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้วิธีจัดตั้งรัฐบาลผสมมาโดยตลอด

การที่พลเอกเปรม สามารถประนีประนอมระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ได้
ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพลเอกเปรมไม่ได้สังกัดพรรค ใดๆก็ตาม ความสามารถประนี
ประนอมเช่นนี้ก็มิชอบ เขตจำกัด เมื่อพรรคการเมืองมีการแตกแยกกันภายในจนอยู่ร่วมกันไม่
ได้ เช่นกรณีของพรรคกิจสังคม และพรรคประชาธิปัตย์ จนมีผลกระทบไปถึงเสถียรภาพของ
รัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎร

ทางด้านรัฐสภา การที่ร่างพระราชบัญญัติบางฉบับไม่ผ่านสภา ก็ดี การยุบสภา ก็ดี
หรือคะแนนเสียงที่สนับสนุนรัฐมนตรีบางคนที่มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจสูงกว่าคะแนนเสียงที่
มีอยู่ของสมาชิกฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ก็ดี ชี้ให้เห็นว่ามีข้อขัดแย้งกันอยู่ระหว่างพรรค
การเมืองร่วมรัฐบาล นอกจากนี้ สภาและพรรคการเมืองยังได้รับการบีบคั้นจากพลังทางการเมือง
ภายนอกรัฐสภาอีกด้วย โดยเฉพาะแรงบีบคั้นจากทหาร ทำให้พรรคการเมืองและนัก
การเมืองต้องเปลี่ยนแปลงการกระทำบางอย่าง ซึ่งปัญหานี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานหลายปัจจัย

ปัจจัยแรกได้แก่ความอ่อนแอของระบบพรรค เรื่องนี้อยู่ที่การแตกแยกของพรรค การชิงตำแหน่งรัฐมนตรี การทุ่มเงินในการหาเสียง ซึ่งส่งผลมายังปัจจัยอื่นๆ อันได้แก่ กระบวนการสรรหาผู้นำทางการเมืองที่ยังไม่สามารถพัฒนาให้มีความลงตัวได้ในหมู่พรรคการเมืองด้วยกัน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นผู้นำรัฐบาลโดยอาศัยการสนับสนุนของฝ่ายทหาร ผ่านมาในเส้นทางความเป็นข้าราชการ และขึ้นมาในช่วงที่พรรคการเมืองยังอ่อนแอ การที่พรรคการเมืองยังมีความอ่อนแอและแตกแยกอยู่ เช่นนี้ ย่อมเป็นของธรรมดาที่รัฐบาลต้องหาฐานสนับสนุนจากที่อื่นด้วย และกองทัพก็เป็นฐานที่สำคัญมากฐานหนึ่ง ดังนั้น บทบาทของทหารในทางการเมืองจึงมีอยู่สูงในสภาพการณ์เช่นนี้

ข้อชี้แจง ว่าด้วยวิธีการนำเสนอ
ใน
ภาคที่สอง และ ภาคที่สาม

ในภาคที่สอง และภาคที่สามนี้ จะประกอบด้วยบทต่างๆ ภาคละ 2 บท โดยภาคที่สองจะเกี่ยวกับประวัติชีวิต พัฒนาการความนึกคิด และการมองบทบาทคอลัมน์นิสต์การเมืองของ มังกรห้าเล็บ ตลอดจนแง่คิดเกี่ยวกับสถาบันการเมืองของ มังกรห้าเล็บด้วย ส่วนในภาคที่สาม จะเป็นการนำเสนอในหัวข้อเดียวกัน แต่เป็นส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องราวของ เปลวสีเงิน

ในบทที่ว่าด้วยประวัติชีวิต พัฒนาการความนึกคิด และการมองบทบาทที่เป็นคอลัมน์นิสต์การเมืองนั้น จะกล่าวถึงประเด็นต่างๆ อันได้แก่ ประวัติชีวิต ความเป็นอยู่ สังคมการทำงาน ตลอดจนพัฒนาการความนึกคิดนับตั้งแต่วัยเด็ก เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาว่า แง่คิดทางการเมืองมีพื้นฐานในกอรูปร่างมาเช่นไร และพัฒนาต่อมาอย่างไร ก่อนที่จะมาเป็นแง่คิดทางการเมืองดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประเด็นการมอง และความเข้าใจในบทบาทที่เป็นคอลัมน์นิสต์การเมืองด้วย ซึ่งในส่วนนี้ จะเป็นการกล่าวถึงการมองตนเอง แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเขียน หลักการในการทำงาน และการจัดการกับปัญหาผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวพันในฐานะที่เป็นคอลัมน์นิสต์ทางการเมือง

สาเหตุที่กำหนดให้เนื้อหาในบทนี้อยู่ในขอบเขตที่กล่าวไว้ข้างต้น สืบเนื่องมาจากสมมุติฐานที่ได้กล่าวไว้ในบทที่หนึ่งว่า แง่คิดทางการเมืองของบุคคลหนึ่งๆ เกิดขึ้นและพัฒนาขึ้นมาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน อันได้แก่ การเรียนรู้ในอดีต บุคคลนัยสำคัญ บริบททางสังคม และการมองบทบาทที่เป็นคอลัมน์นิสต์การเมืองของตนเองว่าเป็นเช่นไร การพิจารณาถึงองค์ประกอบ 4 ด้านในลักษณะที่สัมพันธ์กับแง่คิดทางการเมืองนี้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงประวัติชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็ก รวมทั้งทัศนคติการมองและความเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานภาพปัจจุบันด้วย ดังนั้น ในบทนี้จึงได้นำคำบอกเล่าถึงประวัติชีวิต พัฒนาการความนึกคิด และการมองบทบาทที่เป็นคอลัมน์นิสต์การเมืองมากล่าวไว้ โดยมี โกวิท สิตลายัน คอลัมน์นิสต์ซึ่งมีนามปากกาว่า " มังกรห้าเล็บ " และโรจน์ งามเม็ม นักหนังสือพิมพ์เจ้าของนามปากกา " เปลวสีเงิน " เป็นผู้ถ่ายทอดถึงเรื่องดังกล่าวทั้งหมด พร้อมกับวิเคราะห์ถึงกำเนิดและพัฒนาการความนึกคิดของตนเองด้วย

สำหรับบทที่ว่าด้วยแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันการเมืองนั้น วิธีการนำเสนอในบทนี้จะประกอบด้วยข้อมูลและการวิเคราะห์ 2 ส่วน ในส่วนแรกจะเป็นข้อมูลและการวิเคราะห์จากข้อเขียนในคอลัมน์ " สวัสดิ์เวลาเช้า " ของมังกรห้าเล็บ " และคอลัมน์ " สะบัดปากกาดีแสดหน้า " ของเปลว สีเงิน ในส่วนที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันการเมืองตั้งแต่สมัยรัฐบาลเปรม 1 ถึงรัฐบาลเปรม 5 (2523 - 2530) จากนั้น จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันการเมือง และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำประเทศ และระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ได้จากการสัมภาษณ์ โกวิท สัตถลายัน และโรจน์ งามแมน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเทียบเคียงว่าระหว่างแนวคิดที่ได้จากข้อเขียนในคอลัมน์ กับแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้งสองส่วนมีความกลมกลืนหรือมีความขัดแย้งกันอย่างไร ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ต่อไปว่า แนวคิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองที่แท้จริง ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างช่วงรัฐบาลเปรม 1 ถึงรัฐบาลเปรม 5 ของมังกรห้าเล็บ และเปลว สีเงิน นั้น เป็นเช่นไร